

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR TASVIRIY FAOLIYATI VA UNING BOLA RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna
*Namangan davlat pedagogika instituti,
Maktabgacha ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi
Gmail: xudaykulova75@mail.ru*

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni nima uchun rasm chizishlari, rasm chizishning bola rivojlanishiga ta'sirlari haqidagi tushunchalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: motor, intellekt, mantiqiy fikrlash, assotsiatsiya, fantaziya, nutq, ko'rish idroki

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА

Худайкулова Дилбархон Зокировна
*Наманганский государственный педагогический институт,
Кафедра дошкольного образования старший преподаватель
Gmail: xudaykulova75@mail.ru*

Аннотация. В данной статье рассмотрены причины, по которым дети дошкольного возраста занимаются рисованием, а также влияние рисования на развитие ребенка.

Ключевые слова: моторика, интеллект, логическое мышление, ассоциации, фантазия, речь, зрительное восприятие.

THE ARTISTIC ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN AND ITS IMPACT ON CHILD DEVELOPMENT

Khudaikulova Dilbarhon Zokirovna
*Namangan State Pedagogical Institute,
Department of Preschool Education
Senior Teacher Gmail: xudaykulova75@mail.ru*

Abstract. This article discusses the reasons why preschool children engage in drawing and the impact of drawing on child development.

Keywords: motor skills, intellect, logical thinking, associations, imagination, speech, visual perception.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotini rivojlantirishda bolalar go'zal san'ati katta ahamiyatga ega. Ko'pchilik tadqiqotchilar haqli ravishda ta'kidlaganidek, rasm chizish inson hayotining haqiqiy va barqaror fenomenidir. Bolalar har qanday joyda, har qanday narsa bilan, istalgan vaqtda rasm chizishni hoxlashlari mumkin. Bolalar rasmlarini hamma joyda uchratish mumkin: ko'cha va devorlardagi asfaltdan tortib, uyda bo'yalgan devor qog'ozigacha. Bu rasmlarda tanish fenomenlar va ob'yektlar butunlay kutilmaganda tasvirlangani bilan ta'sirchandır. Ular o'zlarining hissiy ekspressivligi, ixtiroosi, dinamikasi, yorqinligi, ya'ni uning ramziy tarkibini tashkil etuvchi hamma narsa bilan hayratda qolishadi. Tabiiyki, barcha bu rasmlar oilalarda va bolalar bog'chalarida saqlanadi, ular jurnallar va kitoblarda ham chop etiladi.

Rasm chizish nafaqat bolalar ijodiyotining mashhur shakli, garchi u qimmatli bo'lsa ham. Bu so'zsiz o'zini namoyon qilish usuli, tushunish qiyin bo'lgan tajribalar haqida hikoya, badiiy vositalar yordamida o'z holatini bevosita uzatish. Maktabgacha yoshdagi bolalik davrida - tug'ilishdan olti yoki yetti yoshgacha - bola o'z his-tuyg'ularini shakllantirish va aniq ifodalash uchun yetarli darajada rivojlanmagan. Rasm chizish bolalarga o'z holatini, biror narsaga bo'lgan munosabatini tasvirlash, yoqimli voqeani qayta boshdan kechirish yoki salbiy his-tuyg'ulardan xalos bo'lish imkoniyatini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Nima uchun bolalar rasm chizishni boshlaydilar? Kichik yoshdagi bolalar qo'lida qalam tutishni, bo'yashni bilmay, qog'ozga yozib qo'yishga harakat qilishadi. Nima uchun bu yoshdagi bolalarda bunga ehtiyoj tug'iladi? Axir, bir yoshli bola biror ma'noli narsani tasvirlay olish tugul, ularda rasm chizishdan avval xech qanday maqsad ham bo'lmaydiku!.. Bolalar tasviriy faoliyati bo'yicha ish olib borgan ko'plab tadqiqotchilar ushbu savol doirasida, bolalar rasm chizishlarining sabablarini turli tomonlarini o'rganib, o'z fikrlarini ilgari surishgan.

Qadim zamonlardan beri rasm chizish o'quv maqsadlarida ishlatilgan, ammo bu hodisaga qiziqish XIX asrning oxirida paydo bo'lgan. Chet el olimlari K. Lamprecht asarlarida J. Luk, Z. Levinshteina, Zh. Ruma, C. Ricci, C. Byulleten bolalar rasm chizishining o'ziga xos jihatlarini birinchilardan bo'lib talqin qildilar. Shuningdek, rasm chizishni o'rganishning asosiy yo'nalishlari - badiiy, psixologik va

pedagogik yo'nalishlariga poydevor qo'ydi. Bu sohadagi mahalliy tadqiqotchilar psixiatrlar N.A.Rybnikov, V.M. Bekhterev, san'at tarixchilari A.V. Bakushinskiy, F.V. Shmit, rassomlar V.A. Favorskiy, V.V. Kandinskiylar bolalar ijodida bolaga zarur bo'lgan - *rasm chizishga* bo'lgan ehtiyojni ko'rdilar. Bolalar tasviriy san'atining mohiyati Sakulina, L.S. Vygotskiy, E.A. Flerina, G.V. Labunskaya, V.S. Muxina kabi ko'plab olimlarning asarlarida ham batafsil ko'rib chiqilgan...

Agar bolalar rasm chizish xususiyatlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, shuni ta'kidlashimiz mumkinki, bola rasm chizish paytida ob'yektning tasvirini haqiqatda ko'rinadigan darajada yetkazishga harakat qilmaydi, balki asosiy g'oyani, ob'yektning ichki modelini bildiradi.

W.Stern nuqtai nazaridan qaraganda, bolaning chizmasi umuman ma'lum idrok etilgan ob'yektning aksi emas, aniqrog'i, uning o'zi bu haqda nimalarni bilishi, qanday g'oyaga ega ekanligi. Leypsig maktabi psixologlari bolalar san'atining faqat ifodali ekanligiga ishonishadi – bolaning chizmasi o'zi ko'rgan narsa emas, balki uning his-tuyg'ularidan darak beradi. Shuning uchun chizma subyektiv bo'lib, sirtqi tomonidan tushunilmasligi mumkin.

L.S.Vygotskiy fikricha, tasviriy faoliyatni psixologik nuqtai nazardan *maxsus bolalar nutqi- yozma nutq*ning dastlabki bosqichi sifatida deb hisoblash kerak deydi. Shuningdek, bolalar rasm chizishining rivojlanishi bolalarning faolligini – ularning motor mahoratini va motor tajribasini to'plash bilan belgilanadi. N.P. Sakulina, E.A.Flerina kabi olimlar bolalar chizmachiligida motor faolligining rolini o'rgangan. "Motor" nazariyasi tarafdorlari yosh bolalar uchun rasm chizish doimiy harakatga intilish ifodasidir, deb hisoblashadi. Chizish orqali bola ortiqcha energiyadan xalos bo'ladi. "Intellektualistik" nazariya chizma uning tasviri emas, balki mavzu haqidagi bilimlarning aksidir, deb hisoblaydi. "Murakkab tajribalar" nazariyasida chizish hissiyotlarni ifodalash vositasidir. Bola ob'yektlarni emas, balki uning hissiy holatini tasvirlaydi. "Imitativ" nazariya bolalarning kattalar harakatlarini takrorlash istagi tufayli tabiiy ehtiyojlarsiz chizishlarini nazarda tutadi.

Ushbu asoslarning har biri mantiqiydir. Ammo agar biz o'zimizni faqat "motor" nazariyasi bilan cheklab qo'ysak, unda nima uchun bolada energiya chiqarish uchun yetarli yugurish yoki sakrash yo'qligi aniq emas. Agar rasm chizishni taqlid deb

hisoblasak, bolalar nima uchun devorlarga chizishlarini tushuntirish qiyin. Ehtimol, chizishdagi birinchi urinishlar murakkab harakatlardir. Bola bir vaqtning o'zida hamma narsani qiladi: vosita ko'nikmalarini rivojlantiradi, kattalarga taqlid qiladi va o'zini ifoda etish usullarini sinab ko'radi. U o'zini alohida shaxs sifatida tushunadi (bu odatda "hayotning birinchi yilidagi inqiroz" deb ataladigan davrda sodir bo'ladi) va dunyoda ko'rinadigan iz qoldirish zarurligini his qiladi. Rasm chizish unga o'z harakatlarining natijalarini ko'rish imkoniyatini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tasviriy faoliyat maktabgacha ta'lim tashkilotidagi barcha ta'lim faoliyatining asosiy bir qismi bo'lib, barcha ta'limiy faoliyat turlari bilan integrativ bog'liqdir. Maqolada rasm chizishning maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga: intellektiga, fantaziya va tasavvuri, nutqining rivojlanishi, ijtimoiy-psixologik rivojlanishiga jiddiy ta'sir ko'rsatishi tadqiq qilinadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar tasviriy faoliyati va uning bola rivojlanishiga ta'sirini o'rganish tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlar va metodlardan iborat:

1. Tadqiqotning maqsadi va vazifalarini aniqlash
2. Tadqiqot metodlarini tanlash

Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlardan foydalanish mumkin:

a)Teoretik metodlar:

Adabiyotlarni tahlil qilish: Mavzuga oid mavjud ilmiy adabiyotlarni o'rganish. Bu, avvalambor, bolalar tasviriy faoliyatining nazariy asoslarini va uning rivojlanishdagi o'rnini o'rganishni o'z ichiga oladi.

b) Tahliliy usul: Tasviriy faoliyat va uning bola rivojlanishiga ta'sirini tahlil qilish.

Empirik metodlar:

Eksperimental usul: Tadqiqotda tasviriy faoliyatni o'tkazish va uning bolalar rivojlanishiga ta'sirini kuzatish. Masalan, bolalar bilan rasm chizish mashg'ulotlarini tashkil etish va ularning rivojlanishidagi o'zgarishlarni kuzatish.

Kuzatish: Bolalar tasviriy faoliyatini o'tkazish jarayonini kuzatish. Bu usul yordamida bolalarning rasm chizishdagi qiziqishlari, yondashuvlari, va emotsional holatlari o'rganiladi.

Intervyu va so'rovnoma: Pedagoglar, ota-onalar va bolalar bilan intervyu o'tkazish va ularning tasviriy faoliyat haqida fikrlarini o'rganish. Bu usul orqali Pedagoglarning bolalar bilan ishlash tajribasini va metodik yondashuvlarini tahlil qilish mumkin.

Psixologik testlar: Bolalarning rasm chizish orqali psixologik holatlarini, emotsional rivojlanishini va ijodiy yondashuvlarini o'rganish.

3. Tadqiqot ob'yektini va sub'yektini aniqlash
4. Ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish
5. Tadqiqotning amaliy ahamiyati
6. Natijalar va xulosa
7. Tadqiqot usullarini integratsiya qilish

TAHLILLAR VA NATIJALAR.

1. Tadqiqot natijalarining umumiy xulosasi

Tasviriy faoliyatning bolalar rivojlanishiga ta'siri: Tadqiqot davomida bolalarning rasm chizish faoliyati orqali ularning mayda qo'l motorikasi, mantiqiy fikrlashi, ijodiy qobiliyatlari, fantaziya va emotsional holatlari qanday o'zgarishlarni ko'rsatgani aniqlanadi. Masalan, bolalarning motorik ko'nikmalari (qo'l va barmoqlarni boshqarish) va mantiqiy fikrlashda o'zgarishlar ko'rsatililadi.

Tasviriy faoliyatning individual farqlari: Har bir bola rasm chizishga boshqacha yondashadi, shuning uchun tasviriy faoliyatning bolalar rivojlanishiga ta'siri individual ravishda tahlil qilinadi. Ba'zi bolalar rasm chizishda ko'proq ijodkorlik ko'rsatgan bo'lishi mumkin, boshqalari esa motorikaga ko'proq e'tibor qaratgan...

Pedagoglar va ota-onalar tomonidan tasviriy faoliyatga yondashuv: Tadqiqotda pedagoglarning va ota-onalarning rasm chizishga bo'lgan yondashuvlari ham o'rganiladi. Ularning bolalarga qanday yo'nalishlar berayotgani, bolalar bilan qanday ishlashni afzal ko'rganliklari aniqlanadi.

2. Tahlil metodlari

Tadqiqot natijalarini tahlil qilishda quyidagi usullardan foydalaniladi:

Kuzatish va taqqoslash: Tadqiqotda bolalarning rasm chizishdagi faoliyatlari va ularning rivojlanishidagi o'zgarishlar, masalan, motorik ko'nikmalar va ijodiy

qobiliyatlarni taqqoslash orqali aniqlanadi. Bolalar faoliyatining boshlang'ich nuqtasidan keyin qanday o'zgarishlar yuzaga kelganligini kuzatish, ularning rivojlanish jarayonini aniq belgilashga yordam beradi.

Intervyu va so'rovnomalar: Pedagoglar, ota-onalar va bolalar bilan o'tkazilgan intervyu yoki so'rovnomalar yordamida, tasviriy faoliyatning bolalar rivojlanishiga ta'siri haqida ma'lumotlar yig'iladi. Bu ma'lumotlar tahlil qilinib, bolalarning o'zgarishlari va tasviriy faoliyatning qanchalik samarali ekanligi haqida xulosa chiqariladi.

Psixologik testlar: Psixologik testlar yordamida bolalarning rasm chizish jarayonida o'zgarishi mumkin bo'lgan psixologik holatlari (emotsional holat, stress darajasi, ijtimoiy yondashuv va boshqalar) o'rganiladi. Bu testlar bolalarning tasviriy faoliyatga qanday munosabatda ekanliklarini, ularning ijodiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga bo'lgan ta'sirini aniqlashda yordam beradi.

3. Natijalarni tahlil qilish

Motorik rivojlanish: Rasm chizish orqali bolalarning qo'l va barmoqlarini boshqarishdagi aniq o'zgarishlar tahlil qilinadi. Masalan, rasm chizish orqali bolaning yozish va rasm chizish ko'nikmalari yaxshilanadi.

Ijodiy qobiliyatlar va fantaziya: Rasm chizish bolalarning ijodiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda bolalar rasm chizishda qanday yangi va o'ziga xos elementlarni kiritayotganlari tahlil qilinadi.

Emotsional rivojlanish: Rasm chizish bolalarning emotsional holatiga qanday ta'sir qilgani, ularning hissiyotlarini ifoda etishdagi o'zgarishlar kuzatiladi. Rasm chizish, ba'zan, bolaning kayfiyatini yaxshilashga, stressni kamaytirishga yordam beradi.

Nutq rivojlanishi: Bolalar o'z rasm chizish faoliyatlarini so'zlar bilan ifoda etganlarida, nutq va so'z boyligi qanday o'zgargani tahlil qilinadi.

XULOSALAR

Yuqoridagilarni umumlashtiradigan bo'lsak, shuni ta'kidlash kerakki, tadqiqot natijalari bolalar ta'limida tasviriy faoliyatning samarali tashkil etilishini ta'minlashda yordam beradi. Bu, bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning

motorikasi va nutqini yaxshilash, shuningdek, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi va tahlil natijalari, bolalar tasviriy faoliyatining rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatganini, ularning intellektual, motorik, emotsional va ijodiy rivojlanishiga bo'lgan o'zgarishlarni ko'rsatishiga qaratilgan bo'lib, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni yaxshilash va bolalar rivojlanishiga ta'sir qilishning yangi yondashuvlarini ishlab chiqish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Марина Озерова. О ДЕТСКОМ РИСОВАНИИ. Второе издание, дополненное. Москва. Издательство Студии Артемия Лебедева -2013
2. Комарова Т.С. Изобразительная деятельность в детском саду. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2009.
3. Комарова Т. С. Детское художественное творчество. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2009.
4. Комарова Т.С. Обучение дошкольников технике рисования. – М., 2005.